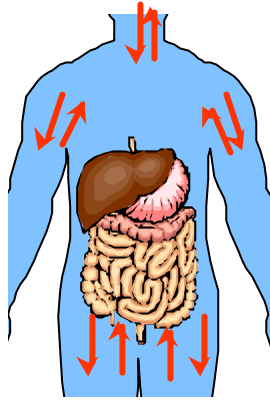

Läkemedel i avlopp – ett negligerat miljöproblem

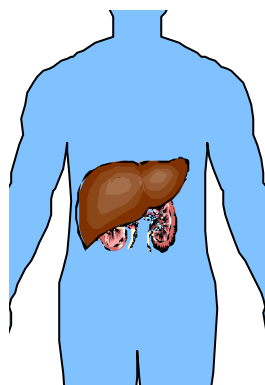

Stockholms läns landstings fem viktigaste miljöfrågor

1. Luftföroreningar och buller från trafik
2. Luftföroreningar från energiproduktion för lokalutnyttjande
3. Mark- och byggnadsföroreningar på grund av tidigare miljöfarlig verksamhet
- 4. Läkemedelsrester i mark, vatten och luft**
5. Lustgasutsläpp från hälso- och sjukvård, samt tandvård

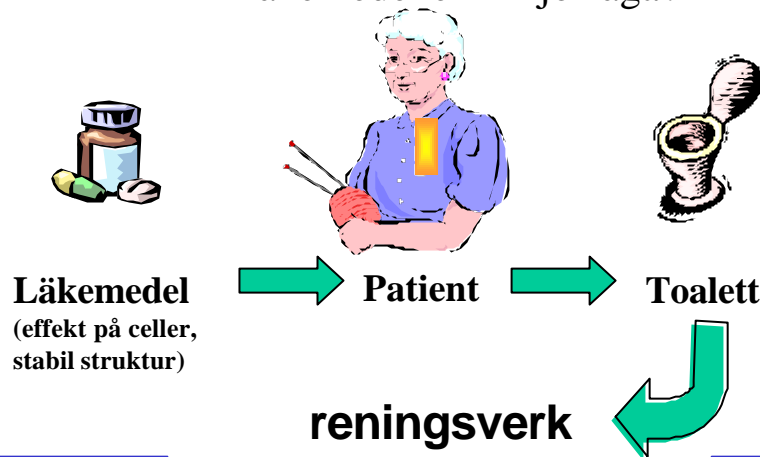

- Läkemedel tillförs vanligen genom nedsväljning
- För att undgå nedbrytning i magsäcken är läkemedlet vanligen fettlösligt
- Läkemedlet tas upp från tarmen till blodomloppet
- Via blodomloppet når läkemedlet sitt målorgan i kroppen, där det utövar sin effekt

- I levern omvandlas läkemedlet genom konjugering till vattenlöslig form
- Efter detta utsöndras det vattenlösliga läkemedlet via njurarna
- Läkemedlet lämnar kroppen via urinen

Är läkemedel en miljöfråga?

Är läkemedel en miljöfråga?

Läkemedel är utvecklade för att ha en gynnsam effekt på människor.

Läkemedel har därigenom också en effekt på många andra celler och organismer.

Årlig läkemedelsförbrukning i Sverige

	totalt	per person
Antal preparat	5.522	-
Antal förpackningar	134 milj.	-
Kostnad	25.069 mkr	2785 kr
Mängd aktiv substans	>1000 ton	>110 g
Antal dygnsdoser	ca 5 mdr.	ca 1.5

Vad finns i reningsverket (1)?

Fettsänkande medel

(ex clofibrat och bezafibrat 0.5-5 mikrog/l)

Anti-inflammatoriska medel

(ex ibuprofen och diclofenac 0.05-3.5 mikrog/l)

Betablockare

(ex metoprolol och propranolol 0.3-2.2 mikrog/l)

....en betydande andel av dessa aktiva medel lämnar reningsverket via utsläpp till recipient eller i rötslam

---

Vad finns i reningsverket (2)?

Antibiotika

(ex erythromycin, kloramfenikol, sulfamethoxazol)

Vilken risk för resistensutveckling innebär detta?

Vad finns i reningsverket (3)?

Östrogen och östrogenderivat

*...som lämnar reningsverket i biologiskt
aktiv koncentration*

(fisk som lever nära utsläppen byter kön)

Stockholms läns landstings miljövision:

...att tillhandahålla hälso- och sjukvård.... som främjar invånarnas hälsa och livsmiljö.

...att bidra till en miljö- och hälsomässigt hållbar utveckling av Stockholmsregionen.

Främjar nuvarande
läkemedelsanvändning
invånarnas livsmiljö?

Är den förenlig med
en hållbar utveckling?

Frågan kan inte besvaras, eftersom:

-uppgifter om läkemedlens ansamling i miljön är mycket knapphändiga, men oroande

-långsiktiga effekter av läkemedel i vattendrag och grundvatten saknas

-riskvärdering inte kan utföras med föreliggande kunskapsunderlag

Miljörelaterade problem med dagens läkemedel

- *Fortsatt ackumulering av farmaka i reningsverk, rötslam, recipient och grundvatten ej önskvärd*

Miljörelaterade problem med dagens läkemedel

- *Fortsatt ackumulering av farmaka i reningsverk, rötslam, recipient och grundvatten ej önskvärd*
- *Inga vetenskapliga skäl att tro att problemet löser sig utan åtgärder*

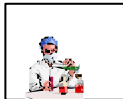
Miljörelaterade problem med dagens läkemedel

- *Fortsatt ackumulering av farmaka i reningsverk, rötslam, recipient och grundvatten ej önskvärd*
- *Inga vetenskapliga skäl att tro att problemet löser sig utan åtgärder*
- *Kunskapsläget bristfälligt*

Miljörelaterade problem med dagens läkemedel

- *Fortsatt ackumulering av farmaka i reningsverk, rötslam, recipient och grundvatten ej önskvärd*
- *Inga vetenskapliga skäl att tro att problemet löser sig utan åtgärder*
- *Kunskapsläget bristfälligt*
- *Ansvarsfrågan oklar*

Forskning och produktion

Forskning och produktion

Utskrivning till patient

Forskning och produktion

Utskrivning till patient

Användning och utsöndring

Forskning och produktion

Utskrivning till patient

Användning och utsöndring

Uppsamling och rening

Forskning och produktion

Utskrivning till patient

Användning och utsöndring

Uppsamling och rening

Utsläpp och deponi

Förslag till åtgärder: informera berörda parter

Forskning och produktion

Förskrivning

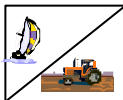

Användning och utsöndring

*Lämna överbliven
medicin till apoteket*

Uppsamling och rening

Utsläpp och deponi

Stockholm County Council / Environment

Förslag till åtgärder: informera berörda parter

Forskning och produktion

Förskrivning

*Anpassa förskrivna
mängd*

Användning och utsöndring

*Lämna överbliven
medicin till apoteket*

Uppsamling och rening

Utsläpp och deponi

Stockholm County Council / Environment

Förslag till åtgärder: informera berörda parter

Forskning och produktion

Förskrivning

*Välj nedbrytbart om det finns
Anpassa förskrivna mängd*

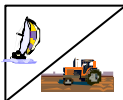

Användning och utsöndring

Lämna överbliven medicin till apoteket

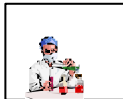
Uppsamling och rening

Utsläpp och deponi

Stockholm County Council / Environment

Förslag till åtgärder: informera berörda parter

Forskning och produktion

Info om nedbrytbarhet

Förskrivning

*Välj nedbrytbart om det finns
Anpassa förskrivna mängd*

Användning och utsöndring

Lämna överbliven medicin till apoteket

Uppsamling och rening

Utsläpp och deponi

Stockholm County Council / Environment

Förslag till åtgärder: ökade forskningsinsatser

Forskning och produktion

Info om nedbrytbarhet

Förskrivning

*Välj nedbrytbart om det finns
Anpassa förskrivna mängd*

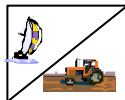

Användning och utsöndring

Lämna överbliven medicin till apoteket

Uppsamling och rening

Utsläpp och deponi

Följ ackumuleringen av läkemedel i rötslam, recipient och grundvatten och dess biologiska effekt

Stockholm County Council / Environment

Förslag till åtgärder: ökade forskningsinsatser

Forskning och produktion

Info om nedbrytbarhet

Förskrivning

*Välj nedbrytbart om det finns
Anpassa förskrivna mängd*

Användning och utsöndring

Lämna överbliven medicin till apoteket

Uppsamling och rening

Forskning rörande resistensutveckling i reningsverk och dess betydelse

Utsläpp och deponi

Följ ackumuleringen av läkemedel i rötslam, recipient och grundvatten och dess biologiska effekt

Stockholm County Council / Environment

Förslag till åtgärder: ökade forskningsinsatser

Forskning och produktion

*Info om nedbrytbarhet
Utveckla biologiskt
degraderbara farmaka*

Förskrivning

*Välj nedbrytbart om det
finns
Anpassa förskrivna
mängd*

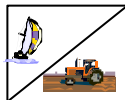
Användning och utsöndring

*Lämna överbliven
medicin till apoteket*

Uppsamling och rening

*Forskning rörande
resistensutveckling i
reningsverk och dess
betydelse*

Utsläpp och deponi

*Följ ackumuleringen av
läkemedel i rötslam,
recipient och grundvatten
och dess biologiska effekt*

Stockholm County Council / Environment

Vision:
Landstingets
hantering och utskrivning av
läkemedel är miljö- och hälsomässigt hållbar.

Stockholm County Council / Environment

Sannolika krav för att nå visionen:
(tidsperspektiv 50-100 år)

-Huvuddelen av de läkemedel som används förlorar ekotoxikologisk effekt före eller i reningsverket (biologiskt nedbrytbara)

-Medicinskt motiverade läkemedel som motstår nedbrytning och har ekotoxikologisk effekt får ej elimineras via avloppet

För att nå visionen:

-Myndigheterna måste ge tydliga signaler till läkemedelstillverkarna om att persistens och bioackumulerbarhet ej är acceptabelt på sikt
(exempelvis via lagstiftning och läkemedelsförmåner)

-Landstingen måste ställa frågor och krav vid upphandling av läkemedel
(landstingen bör vara aktiva konsumenter och förebilder)

För att nå visionen:

-Informationen om befintliga läkemedels miljöpåverkan måste förbättras

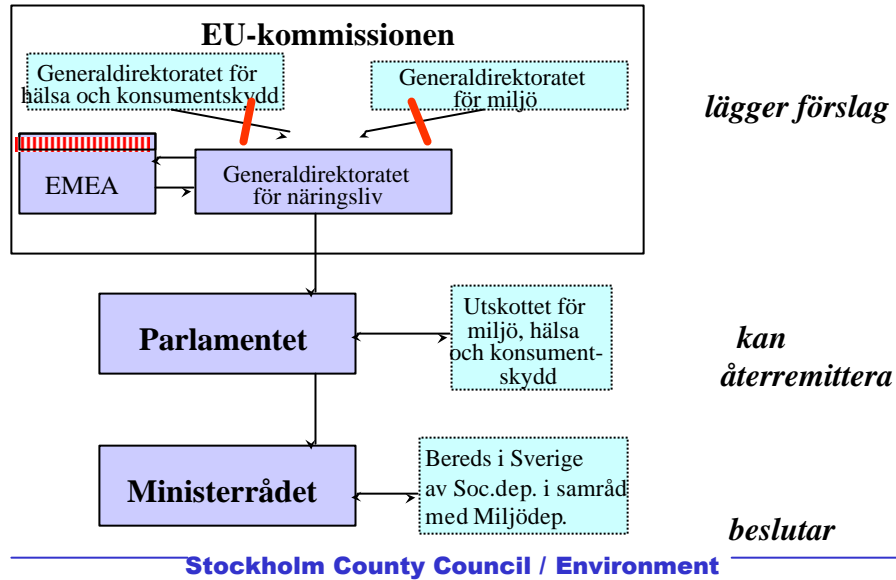
(information om miljöpåverkan bör införas i FASS)

-Användarnas hantering av läkemedel måste anpassas

(provförpackningar, information om kassation av läkemedel)

EU och läkemedel:

Stockholms läns landstings strategi:

(i samverkan med Apoteket AB)

- Påverka EU-regelverket så att ekotoxikologiska hänsyn får större vikt vid granskning av läkemedel.

Stockholms läns landstings strategi:

(i samverkan med Apoteket AB)

- Påverka EU-regelverket så att ekotoxikologiska hänsyn får större vikt vid granskning av läkemedel.
- **Ställa frågor om ekotoxikologiska effekter av läkemedel vid upphandling.**

Stockholms läns landstings strategi:

(i samverkan med Apoteket AB)

- Påverka EU-regelverket så att ekotoxikologiska hänsyn får större vikt vid granskning av läkemedel.
- Ställa frågor om ekotoxikologiska effekter av läkemedel vid upphandling.
- **Arbeta för att få in ekotoxikologisk information i FASS.**

Stockholms läns landstings strategi: (i samverkan med Apoteket AB)

- Påverka EU-regelverket så att ekotoxikologiska hänsyn får större vikt vid granskning av läkemedel.
- Ställa frågor om ekotoxikologiska effekter av läkemedel vid upphandling.
- Arbeta för att få in ekotoxikologisk information i FASS.
- **Ställa krav på god läkemedelshantering vid upphandling av sjukvård.**